

Сотська Г.І. Культурна інтервенція як стратегія трансформації освітнього простору. Інноваційні підходи до підготовки і професійного розвитку педагогічного персоналу: Матеріали Звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2025 рік, Київ, 16–26 березня 2026 р. [Електронне видання]. Київ: ТОВ «Талком», 2026. 445. с. С.29-32.
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20324298>

Сотська Г.І.,
*доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з
науково-експериментальної роботи
ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України*
<https://orcid.org/0000-0002-0184-2715>

КУЛЬТУРНА ІНТЕРВЕНЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Сучасна освіта функціонує в умовах глобалізаційних процесів, цифрової трансформації та інтенсивної динаміки культурних практик, що зумовлює необхідність переосмислення її соціокультурної місії. Освітній простір дедалі більше постає як багатовимірне поле взаємодії культурних наративів, ціннісних систем і символічних структур, у межах яких формується ідентичність, громадянська позиція та світоглядні орієнтири особистості.

У сучасному глобальному дискурсі освіта трактується як новий суспільний договір, спрямований на утвердження солідарності, міжкультурного діалогу та спільної відповідальності за майбутнє (UNESCO, 2021; Внукова, Сотська, 2023). У цьому контексті актуалізується потреба у стратегічних підходах, здатних забезпечити цілісність культурного розвитку суб'єкта, його рефлексивну автономію та готовність до конструктивної взаємодії у полікультурному середовищі. Однією з таких стратегій є культурна інтервенція, яку доцільно розглядати як концептуальну модель трансформації освітнього простору.

Культурна інтервенція полягає в системному переосмисленні змісту та механізмів навчання через інтеграцію культурного виміру педагогічної діяльності. За такого підходу освітній простір постає не лише як інституційна структура передачі знань, а як середовище активного формування смислів, цінностей та соціокультурних ідентичностей.

Теоретична цілісність культурної інтервенції забезпечується комплексом взаємодоповнювальних підходів: культурологічного, соціокультурного, педагогічного та міждисциплінарного.

З позиції культурологічного підходу культура розглядається як семіотичний простір продукування, збереження та інтерпретації смислів, а освітній процес – механізмом інкультурації особистості через опанування культурних кодів і символів (Філіпчук, 2025). Соціокультурний підхід підкреслює роль соціальної взаємодії та знакових систем, трактуючи культурну

інтервенцію як організацію освітнього середовища на основі співпраці, комунікації та залучення учасників до культурно зумовлених практик. Це забезпечує колективний досвід і діалогічне конструювання знань.

У межах педагогічного підходу пріоритет надається розвитку критичної свідомості, рефлексивності, а також здатності особистості цілеспрямовано впливати на соціокультурну реальність. Освітній процес у цьому контексті виступає середовищем утвердження суб'єктності, подолання символічних обмежень та розвитку культурного самовираження.

Міждисциплінарний підхід забезпечує інтеграцію теоретичних напрацювань різних галузей гуманітарного знання, завдяки чому культурна інтервенція постає багатовимірною концепцією, що гармонізує культурологічні, соціальні, педагогічні та технологічні виміри освітнього процесу.

Трансформаційний потенціал культурної інтервенції в освіті реалізується через низку взаємопов'язаних напрямів, а саме: ціннісно-світоглядний – спрямований на трансляцію й переосмислення духовних, етичних і культурних цінностей та формування світоглядних орієнтацій учасників освітнього процесу; ідентифікаційний актуалізує процеси культурної, національної та соціальної ідентифікації через символічні образи, наративи й культурні практики; естетичний – пов'язаний із формуванням естетичної свідомості, художнього смаку та здатності до сприйняття й інтерпретації мистецьких форм; культурно-трансляційний – зорієнтований на міжпоколінне передавання культурних традицій, образних систем і творчого досвіду; критично-рефлексивний – сприяє розвитку критичного мислення та культурної рефлексії; комунікативний – орієнтований на налагодження діалогу культур і міжкультурної взаємодії.

Оновлення освітнього простору здійснюється через систему взаємозалежних форм культурної інтервенції, які охоплюють змістовий, методичний, середовищний та інституційний рівні: курикулума передбачає інтеграцію культурних тем, символів і мистецьких практик у зміст навчальних програм та розроблення й упровадження спеціалізованих курсів із культурології, мистецтвознавства й етнології; педагогічна реалізується через застосування культурно орієнтованих методів навчання, зокрема діалогічних практик, театралізованих і перформативних форм, мистецьких та міждисциплінарних проєктів, а також інтерпретаційного аналізу культурних явищ із залученням представників культурного середовища як фасилітаторів і експертів освітнього процесу; медіа- та цифрова форми полягають в інтеграції сучасних культурних продуктів (кіно, музика, цифрове мистецтво, VR/AR-технології) в освітній процес із використанням цифрових платформ, соціальних мереж та онлайн-ресурсів для реалізації культурно-освітніх практик; символічна пов'язана з формуванням освітнього простору через систему культурних маркерів, символів і візуальних кодів, що актуалізують смислові орієнтири та ціннісні наративи; інституційна передбачає налагодження партнерської взаємодії між освітніми та культурними інституціями, організацію спільних програм, проєктів у межах освітнього середовища; міжкультурна спрямована на ініціювання міжкультурного діалогу та розвиток міжнародної освітньої взаємодії,

спрямованої на розширення культурного досвіду, формування толерантності й глобальної культурної компетентності.

Застосування зазначених форм сприяє переходу від традиційного предметного навчання до культурно інтегрованої моделі освіти, у якій освітній простір функціонує як багатовимірне, динамічне середовище смислотворення, розвитку ідентичності та формування здатності до міжкультурної взаємодії.

Отже, культурна інтервенція постає однією з ключових стратегій модернізації освіти в умовах сучасних соціокультурних трансформацій. Вона забезпечує переосмислення освітнього простору як середовища формування цінностей, смислів і культурних ідентичностей, у межах якого освітній процес орієнтується не лише на передачу знань, а й на розвиток критичного мислення, культурної свідомості та соціальної відповідальності особистості.

Література

Внукова, Н., Сотська, Г. (2023). *Трансформація освіти для досягнення цілей сталого розвитку – 2030: нова педагогічна парадигма*. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття. 7. С.7-24.

Філіпчук, Г. Г. (2025). *Гуманістична освітня модель національної ідентичності*. Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. 2 (106). С. 310-323.

UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO Publishing. URL: <https://lnk.ua/tGT5EUHvx>